

RAČUNOVODSTVENA ETIKA I NJEZINA VAŽNOST U RAČUNOVODSTVENOJ PROFESIJI

Datum prijave: 12.10.2013.

Datum prihvatanja: 22.11.2013.

UDK 657:17

Stručni rad

Mladena Bedeković, dipl.oec.

Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici

Matije Gupca 78, 33000 Virovitica, Hrvatska

Telefon:033/721-099,E-mail: mladena.bedekovic@vsmti.hr

SAŽETAK: Profesionalni računovođe su svakodnevno pod utjecajem izazova koje pruža računovodstvena profesija. Financijsko izvještavanje mora biti temeljeno na prezentiranju ispravnih, kvalitetnih i istinitih informacija prikupljenih i obrađenih u skladu s računovodstvenom profesijom i Kodeksom etike profesionalnih računovođa. Praktično iskustvo i edukacija profesionalnih računovođa također predstavlja važan segment razvoja računovodstvene i revizijske profesije. Izazovi i odgovornosti s kojima se suočavaju računovođe kada prezentiraju financijske izvještaje određuju kvalitetu istih s obzirom da postoji izbor između etičnih i neetičnih odluka. Svako donošenje etički ispravne odluke prolazi kroz više faza svijesti svakog pojedinca. Donošenje ispravne odluke nije nimalo jednostavno jer pojedina odluka u jednoj situaciji može biti moralna, a u drugoj situaciji etički potpuno neprihvatljiva, stoga računovodstvena etika treba biti usmjerena dugoročnom jačanju svijesti profesionalnih računovođa ka moralnim vrijednostima, a ne kratkoročnom jačanju osobnog zadovoljstva i ugleda.

Gljučne riječi: računovodstvena etika, računovodstvena profesija, financijski izvještaji

ABSTRACT: Professional accountants are daily affected by the challenges offered by the accounting profession . Financial reporting must be based on proper presentation , quality and accurate information collected and processed in accordance with the accounting profession and the Code of ethics for professional accountants . Practical experience and training of professional accountants also represents an important segment of the development of accounting and auditing profession. Challenges and responsibilities faced by accountants when presenting financial statements determine the quality of the same given that there is a choice between ethical and unethical decisions. Every decision the correct ethical decision goes through several stages of consciousness of each individual. Making the right decision is not simply because individual decisions in one situation may be moral , ethical, and in another situation completely unacceptable , thus accounting ethics should be directed to raising awareness of the long-term professional accountants to moral values, rather than short-term strengthening of personal satisfaction and reputation.

Keywords: accounting ethics, accounting profession , the financial statements

1.UVOD

U suvremenim uvjetima poslovanja odnos između etike i poslovanja postaje predmet istraživanja brojnih stručnjaka. Računovodstvena profesija je na sebe preuzela veliku odgovornost da preko profesionalnih računovođa plasira financijske informacije u javnost. Profesionalni računovođe su osobe zaposlene u poduzećima ili institucijama koje pružaju usluge iz područja računovodstvene profesije te kao takvi moraju voditi računa o povjerljivosti informacija jer donose odluke koje imaju utjecaja na institucije, poduzeća pa čak i pojedince. Mnogobrojne situacije mogu poljuljati principe profesionalne etike računovođa i na taj način ugroziti kvalitetno financijsko izvještavanje. Kako bi se to izbjeglo nužno je kontinuirano usavršavanje profesionalnih računovođa jer se od njih zahtjeva prikazivanje financijskih informacija u skladu s računovodstvenim standardima i načelima, kao i provođenje svih oblika internih kontrola da bi računovodstveno i financijsko izvještavanje bilo u skladu s važećim zakonima. Prateći principe računovodstvene etike, računovođe moraju na

kvalitetan, razumljiv i ispravan način prezentirati financijske izvještaje kako bi bili sigurni da će njihov ugled i dalje ostati neokaljan bez obzira na okolnosti iz užeg ili šireg okruženja.

2.RAČUNOVODSTVENA PROFESIJA I ETIČKI KODEKS RAČUNOVOĐE

Početak industrijske revolucije započeo je i razvoj računovodstvene profesije. Daljnji razvoj je uvjetovao tehnološki napredak i informatizacija te sve veći zahtjevi globalnog tržišta. Zanimljivost računovodstvene profesije ogleda se u činjenici da je podložna kontinuiranom usavršavanju iz specijaliziranih područja te je prisutna kako u privatnom tako i u javnom sektoru (Dražić-Lutilsky i sur., 2010). Računovodstvenu profesiju čini različitim od ostalih profesija činjenica prihvatanja odgovornosti i njezinog djelovanja u javnom interesu.

Prema Dražić-Lutilsky i sur. (2010) možemo izdvojiti četiri područja djelovanja računovodstvene profesije, i to:

1. privatno računovodstvo - odnosi se na banke i privatna poduzeća
2. javno računovodstvo - ovlaštene revizori u revizorskim tvrtkama
3. računovodstvo neprofitnih organizacija (bolnice, udruženja) i državno računovodstvo (državne službe, lokalna uprava i samouprava) te
4. obrazovanje - sveučilišta i znanstveni instituti

U računovodstvenoj profesiji etički problemi uključuju dvije poteškoće koje su međusobno povezane. Jedna se odnosi na pitanje kakva je narav računovodstvenog podatka u smislu je li to privatno ili javno dobro, a druga poteškoća proizlazi iz asimetrično raspodijeljenih računovodstvenih podataka između onih koji imaju koristi od poslovanja tvrtke (Krkač i sur., 2011). Svaki računovođa koji svoj posao shvaća ozbiljno dužan je djelovati u skladu s važećim zakonima, propisima i u skladu s računovodstvenom profesijom.

Cilj računovodstvene profesije ispunjen je ako su zadovoljena sljedeća četiri zahtjeva, i to: pravovaljanost informacija, profesionalizam, kvaliteta pruženih usluga i povjerenje (Dražić-Lutilsky i sur., 2010). Računovođe na rukovodećim mjestima svojim primjerom moraju pokazati važnost poštivanja etičnog poslovanja.

Poslovna etika odnosi se na svojevrsnu odgovornost u društvenom i poslovnom smislu te predstavlja primjenu principa etike na ponašanje u svakodnevnom poslovanju (Dujanić, 2003). Iz tog poimanja definicije etike možemo izvesti pojam računovodstvene etike kao jedan njezin uži dio.

Računovodstvenu etiku definiramo kao skup opće prihvaćenih moralnih normi temeljenih na etičkim vrijednostima potrebnih prilikom sastavljanja i prezentiranja financijskih informacija vezanih za pojedinu instituciju ili poduzeće. Kao takva etika obuhvaća situacije koje nisu pod okriljem propisa i zakona te nameće osjećaj veće odgovornosti prilikom izbora dobrog ili lošega.

Područje računovodstvene etike obuhvaća načine na koji se podaci prikupljaju i istražuju, njihovu analitičku raščlambu, pripremanje financijskih izvještaja i njihovu konačnu distribuciju korisnicima (Krkač i sur., 2011). Svako od navedenih područja podjednako je zahtjevno te je nužno raspolagati velikom količinom znanja, kontinuirano se usavršavati jer su sva ta područja podložna promjenama zakonodavstva.

Osnovni principi etike profesionalnih računovođa su objektivnost, integritet, profesionalna osposobljenost, povjerljivost i profesionalno ponašanje (Malinić, 2011).

Međunarodna federacija računovođa (International Federation of Accountants - IFAC) osnovana je 1977. godine te danas predstavlja oko 2,5 milijuna računovođa iz raznih područja poslovanja iz 129 država diljem svijeta.¹ Da bi se

osigurale pouzdane i transparentne informacije i da bi se zaštitio javni interes, Međunarodna federacija računovođa propisuje potrebna znanja, profesionalne vrijednosti, stavove i etiku računovodstvene profesije na međunarodnoj razini. Krajem dvadesetog stoljeća Međunarodna federacija računovođa je u okviru svog djelovanja putem Odbora za međunarodne standarde etike za računovođe² razvila Kodeks etike za profesionalne računovođe (Code of ethics for professional accountants). Podloga za razvoj ovog Kodeksa je bio Kodeks Američkog instituta ovlaštenih javnih računovođa - AICPA³. Članica IFAC-a je i Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.

Svrha Kodeksa etike za profesionalne računovođe je da bude svojevrsan okvir profesionalnog ponašanja računovođa s ciljem zaštite i jačanja profesionalne discipline. Kodeks omogućava smanjivanje razlika u pravnoj regulativi, kulturi i jezicima te omogućava shvaćanje važnosti profesionalnih vrijednosti za donošenje prosudbi u najboljem interesu profesije. Kodeks etike za profesionalne računovođe uključuje potrebna znanja, odgovornost za pružanje informacija široj javnosti, potrebne standarde za ulazak, zadržavanje i izlazak iz profesije te ne i manje važno potrebu za javnim potvrđivanjem rada računovodstvene profesije.

Hrvatska gospodarska komora donijela je u prosincu 2011. godine Odluku o objavljivanju Kodeksa etike za profesionalne računovođe⁴. Možda je najbolji način poštivanja Kodeksa konstantno informiranje i usavršavanje s naglaskom na etično ponašanje kako bi računovođe bili kompetentni za savjetovanje i osiguravanje efikasnog financijskog menadžmenta. Nedostatak bilo kojeg etičkog kodeksa proizlazi iz činjenice da unutar jedne organizacije ne pokriva sve etične, ali i neetične oblike ponašanja (Čorić i Jelavić, 2009). Da bi računovođe mogli obavljati svoj posao kako nalaže računovodstvena profesija moraju se osloniti na savjete i pomoć osoba sa većom razinom stručnosti, konzultirati se sa mjerodavnim tijelima, nadređenima i neovisnim stručnjacima.

Računovodstvena etika postaje dio svakodnevnog poslovanja stoga ukoliko se želi biti uspješan u svom poslu etičnost se ne bi trebala odvajati od profitabilnosti, već bi uspostavom etičkih kodeksa i društveno odgovornog ponašanja, etičkim stavovima i uvjerenjima trebalo težiti zajedničkom cilju razvoja i rasta (Aleksić, 2007).

3. DONOŠENJE ETIČNO ISPRAVNE ODLUKE

2013, New York, International Ethics Standard Board for Accountants (www.ifac.org)

² engl. International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA)

³ engl. American Institute of Certified Public Accountants (Ovo udruženje provodi certificiranje računovođa i revizora u ovlaštene javne računovođe te njihovo kontinuirano stručno usavršavanje)

⁴ Narodne novine br.1/2012

¹ Handbook of Code of Ethics for Professional Accountants,

Donošenje etično ispravne odluke prolazi kroz više faza svijesti pojedinca. Odlučiti kako ispravno postupiti kada nastupi nemoralna situacija nije nimalo jednostavno. Ponekad jedna odluka u određenoj situaciji može se činiti moralno ispravna dok u drugoj može biti nekorektna.

Aleksić (2007) ističe četiri moguća pristupa za donošenje etične odluke:

1. na temelju procjene odabire se ona odluka koja će za najveći broj sudionika u poslovnom procesu donijeti najmanje loš ishod
2. najmoralnija je ona odluka koja pojedincu donosi najviše koristi te je kao takva i najprihvatljivija
3. donošenjem odluke ne smiju se narušiti prava drugih osoba u procesu
4. odluka koja je i najprihvatljivija treba se temeljiti na principima pravednosti, nepristranosti i jednakosti.

Postoji razlika između pogrešno donesene, ali etički odmjere odluke i svjesno donesene odluke sa svrhom da se iskrive stvarni financijski pokazatelji. I jedna i druga utječu u većini slučajeva na poslovni rezultat, ali glavna razlika leži u činjenici da u prvom slučaju nakon ponovne procjene situacije nastoji se ispraviti doneseni sud u korist ponovnog moralnog preispitivanja odluke. U drugom slučaju izbjegava se ponovno preispitivanje donesene odluke ili se nastoji u potpunosti zataškati razlog donošenja odluke.

Posljedice nekvalitetnog financijskog izvještavanja mogu biti ozbiljne jer ne utječu samo na vlasnike poduzeća zbog gubitka očekivanih prinosa od dividendi i kapitalnih dobitaka već i na zaposlene zbog mogućeg smanjenja plaće, na tržište kapitala jer se javlja nepovjerenje, na državu jer se vrši utaja poreza, na kreditore zbog gubitka prinosa od kamata i uloženog kapitala, na nacionalnu ekonomiju jer se smanjuju investicije i bruto društveni proizvod, raste nezaposlenost pa i na samu računovodstvenu profesiju jer se narušava kredibilitet (Malinić, 2011).

4. NEETIČNO PONAŠANJE U RAČUNOVODSTVENOJ PROFESIJI

Računovodstvenim podacima kojima se manipulira pojedinci unutar poduzeća dovode se u zabludu na način na koji oni ne žele biti obmanuti. Tu se radi o povjerenju, sukobu interesa, povjerljivosti podataka te zviždanju⁵ (Krkač i sur., 2011). Okolnosti koje mogu stvoriti prijetnje za profesionalne računovođe prilikom odlučivanja uključuju između ostalog neprimjerenu upotrebu

imovine dane na korištenje koja je u vlasništvu poduzeća ili institucije, postojanje financijskog interesa kod poslodavca, prihvaćanje vrijednih darova, prijetnje otkazom ili bilo koji drugi vanjski pritisak od strane poslovnih partnera poslodavca. Prema Kodeksu etike za profesionalne računovođe mjere zaštite mogu ukloniti ili barem ublažiti prijetnje na prihvatljivu razinu. Neke od tih mjera su jake interne kontrole, primjereni disciplinski postupci, politike praćenja kvalitete rada, sustavi nadzora računovođa, pravodobno informiranje ostalih zaposlenika o načinu rada i politikama poslovanja, zapošljavanje kompetentnog osoblja, naglašavanje važnosti etičkog ponašanja svih zaposlenika, a ne samo računovođa.

Postupci koje računovođe mogu obavljati i na taj način utjecati na poslovni rezultat i profitabilnost, a da ne narušavaju načela etičnosti i zakonom dozvoljene granice su izbjegavanje ili ubrzavanje otpisa potraživanja, izbor vijeka trajanja i metode otpisa imovine, metode vrednovanja zaliha, dugoročna rezerviranja, procijene vrijednosti dugotrajne imovine.

U skladu s načelom opreznosti valja voditi računa da se u uvjetima neizvjesnosti poslovanja gubici ne podcjenjuju, a dobiti ne precjenjuju (Žager i sur., 2008). Ponekad kako bi se ispunili zahtjevi nadređenih prelazi se preko neispravnih i sumnjivih računovodstvenih operacija poput poreznih prijevара, namještanja poslovnog rezultata, neispravnih obračuna. Jedan od razloga takvog ponašanja može se temeljiti u činjenici za dokazivanjem samog računovođe ili se takve radnje čine zbog straha od degradiranja ili otpuštanja. Kada je riječ o takvom neetičnom ponašanju rukovoditelji moraju provesti odgovarajuće disciplinske mjere koje trebaju biti primjer drugima.

Zbog strateških razloga financijski računovođe često manipuliraju financijskim rezultatima i pogrešno ih interpretiraju te zbog toga bivaju sankcionirani od svojih strukovnih udruženja (Krkač i sur., 2011). Stoga se Kodeksom etike za profesionalne računovođe obrađuje taj segment računovodstvene profesije te se ističe važnost neovisnosti revizorskog tima prilikom obavljanja postupka revizije i izražavanja svog profesionalnog mišljenja. Nitko od sudionika u postupku revizije ne bi smio imati izravni ili neizravni financijski interes kako ne bi nastala prijetnja vođena osobnim interesom.

Važno je istaknuti i izdvojiti da revizija kao ključno područje javnog računovodstva priskrbljuje profit na temelju poreznog savjetovanja i na temelju pružanja ostalih savjetodavnih usluga svojim klijentima te na taj način djeluju u korist svoga klijenta, a ne općeg dobra. S obzirom na tu činjenicu iako računovođe koje država licencira kao revizore imaju svoju obvezu prema klijentu, državne institucije smatraju da ipak imaju dužnost prema općem dobru i po tome obvezu prijavljivanja svih oblika prijevara (Krkač i sur., 2011).

⁵ Zviždanje predstavlja postupak pojedinaca usmjeren ka javnom upozoravanju na nezakonite ili neetične aktivnosti u poslovanju bez obzira na posljedice s kojima se mogu suočiti zbog takvih postupaka

Glavni pokretač neetičnog ponašanja najčešće leži u nastojanjima ka većoj ambicioznosti što za posljedicu ima povećanje u većini slučajeva osobne koristi ili zbog pritiska nadređenih da se ostvare pozitivni financijski rezultati u što kraćem vremenskom razdoblju.

Kao primjer neetičnog ponašanja iz prakse može poslužiti slučaj kada su tri javne svjetske računovodstvene tvrtke⁶ optužene za malverzacije s putnim troškovima. Naime, iako su s putničkim agencijama imali sklopljene ugovore u kojima su bili navedeni rabati od 40% i drugi popusti, svojim klijentima su naplaćivali pune iznose prijevoznih karata, rent-a cara i hotelskog smještaja (Čorić i Jelavić, 2009). Takvi i slični skandali posljednjih godina poljuljali su povjerenje u računovodstvenu profesiju te su pridonijeli jačanju važnosti financijskog izvještavanja i njezinoj kvaliteti. Pojam neetičnosti najčešće je predmet razmatranja prilikom financijskog izvještavanja koje obuhvaća neprovođenje vremenskih razgraničenja prihoda, netočno prikazivanje poslovnog rezultata sa svrhom da se plati manji porez na dobit ukoliko se radi o obvezniku poreza na dobit ili prilikom izbjegavanja pojedinih knjiženja koja utječu na financijski rezultat. U takvim i sličnim situacijama ono etično u računovodstvu treba prevagnuti i izaći na vidjelo.

Puno puta smo svjedočili činjenici da doneseni zakoni nisu uvijek i etični kao i činjenici da se ponekad etično ponašanje protivi zakonu (Dujanić, 2003). Ažurna dokumentacija daje uvid u stvarno financijsko poslovanje te pruža dokaze za donošenje prosudbe profesionalnih računovođa, stoga pronaći granicu etično ispravne odluke nije nimalo lako.

Gledajući globalno pad povjerenja u financijsko izvještavanje generalno povećava rizik ulaganja za investitore, financijski tokovi se usporavaju, a to naposljetku utječe i na smanjenje efikasnosti tržišta kapitala (Malinić, 2011).

5. ZAKLJUČAK

Prilikom sastavljanja financijskih izvještaja, računovođe svojim stavom utječu na uspješnost poslovanja i pružanje cjelokupne slike o financijskom položaju poduzeća ili institucije.

Zakonske podloge su dobra osnova za ponašanje u okvirima zakonom dopuštenih granica, ali ne i dovoljne. Pri donošenju odluka profesionalni računovođe trebaju se pridržavati zakonskih, etičkih i profesionalnih normi ponašanja. Praktično iskustvo, dodatna usavršavanja i specijalizacija u odgovarajućim područjima omogućavaju računovodama da pridonose boljem razumijevanju i shvaćanju potencijalnih problema pa i njihovom rješavanju. Računovodstvena etika stoga treba biti shvaćena kao proces dugoročnog usmjeravanja ka temeljnim vrijednostima i sposobnostima pojedinaca, a ne kratkoročno jačanje ugleda, povjerenja i osobnog zadovoljstva jer u tome leži snaga računovođa u računovodstvenoj profesiji.

6. LITERATURA

1. Aleksić, A. (2007): Poslovna etika - element uspješnog poslovanja, Zagreb, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, god.5.,(419-429)
2. Čorić, M., Jelavić, I. (2009): Etika u poslovanju, Zagreb, *Obnovljeni život*, 64,3,(393-404)
3. Dražić - Lutitsky, I., Gulin, D., Mamić-Sačar, I., Tadijančević, S., Tušek, B., Vašiček, V., Žager, K., Žager, L. (2010): Računovodstvo, Zagreb, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika
4. Dujanić, M. (2003): Poslovna etika u funkciji menadžmenta, Rijeka, Zbornik radova-Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet u Rijeci, god 21. Sv.1,(53-63)
5. Handbook of Code of Ethics for Professional Accountants (2013), New York, International Ethics Standard Board for Accountants (www.ifac.org, 29.09.2013)
6. Krkač, K., Volarević, H., Josipović, M. (2011): Načela poslovne etike i korporacijske društvene odgovornosti u području računovodstva, revizije, financija i bankarstva, Zagreb, *Obnovljeni život*, 66, 2, (187-199)
7. Malinić, D. (2011): Etička dimenzija kvaliteta finansijskog izvještavanja, Beograd, *Ekonomika preduzeća*, (243-261)
8. Odluka o objavljivanju Kodeksa etike za profesionalne računovođe, NN 1/2012
9. Žager, K., Mamić Sačar, I., Sever, S., Žager, L., (2008): Analiza financijskih izvještaja, Zagreb, Masme

⁶ Price Waterhouse Coopers, KPMG i Ernest & Young